

Соціальна політика

УДК 314.7:351.746.1(477)
JEL H56, J61

М. Д. Романюк

Закордонна трудова міграція та рееміграція в контексті національної безпеки України

Розглянуто сучасні особливості, обсяги і чинники інтенсифікації зовнішніх трудових міграційних переміщень населення України, проаналізовано історичні передумови та сучасні реалії формування рееміграційних процесів. Акцентовано увагу на зростанні кількості вимушених переселенців внаслідок анексії Криму та збройного конфлікту на Донбасі, проблемах розселення та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Запропоновано заходи для вдосконалення державної міграційної політики щодо впорядкування міграційного простору, регулювання рееміграції та інтенсивних закордонних трудових міграцій з позицій національних пріоритетів і попередження міграційних загроз національній безпеці України.

Ключові слова: зовнішні міграції, рееміграція, внутрішньо переміщені особи, закордонні трудові міграції, міграційні загрози національній безпеці, міграційні виклики, державна міграційна політика.

Сучасні особливості міграційних процесів розглядаються в контексті участі України в європейському та світовому міграційному просторі та як один з важливих чинників формування власної національної міграційної політики. Ця проблема безпосередньо і опосередковано перебуває в площині національної безпеки України та вирізняється особливою актуальністю, оскільки Україна у червні 2014 р. підписала Угоду про асоціацію з ЄС.

Виходячи зі свого географічного положення та особливостей соціально-економічного розвитку, а також стану ринку праці та рівня заробітної плати, Україна є активним учасником міжнародних економічних процесів і однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі. В умовах соціально-економічної кризи роль трудових міграцій як джерела зниження напруження на місцевих ринках праці суттєво зростає.

Водночас складна економічна ситуація і зuboжіння населення створюють потужні чинники активізації участі українців у трудовій міграції. Тим більше, що населенням накопичено вже значний досвід заробітчання за межами країни. За даними Євростату, громадян України, які лише на легальних підставах проживали на території Євросоюзу, на кінець 2013 р. нараховувалося 634,8 тис. осіб, а у 2014 р. їх було вже 868,7 тис. Найбільше українців проживало в Італії (236 тис.), Польщі (210 тис.), Німеччині (112 тис.), Чехії (111 тис.) та Іспанії (83 тис.). І хоча українці становили лише 5% від загальної чисельності іноземців з третіх країн, враховуючи відносно нетривалий період, коли міграція стала для них можливою, їхня присутність в Європі є значною. Здебільшого вона сформувалася завдяки трудовій міграції. У зв'язку з виконанням роботи оформлено 68% дозволів на перебування українців, тоді як загалом громадянам третіх країн – близько чверті [10].

Стрімка активізація міжнародної мобільності населення України, що відбувається за умов глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, актуалізує проблему регулювання міграційних процесів, зокрема рееміграції населення.

© М. Д. Романюк, 2016.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних викликів, що спричинили масові міждержавні трудові міграційні переміщення населення України, а також процеси рееміграції та загальних методологічних підходів до з'ясування загроз нинішніх міграційних процесів національній безпеці.

У Концепції державної міграційної політики України зазначається, що вона спрямована на забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку держави, підвищення рівня національної безпеки шляхом запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів і ліквідації їх наслідків, узгодження національного законодавства у сфері міграції з міжнародними стандартами, посилення соціального і правового захисту громадян України, які перебувають або працюють за кордоном, а також те, що загрозу національній безпеці України становлять: нелегальна міграція; загострення демографічної кризи; від'їзд за межі України вчених, фахівців, кваліфікованої робочої сили [1].

За роки державної незалежності в період реформування економіки та трансформації всієї соціально-економічної системи, а також у зв'язку з демократизацією суспільного життя, економічною кризою і падінням життєвого рівня більшості населення країни характер, обсяги, склад і спрямованість внутрішніх і зовнішніх міграційних потоків зазнали суттєвих змін та набули нового значення. Громадяни України набули право вільно пересуватися світом. Нині Україна переживає історичний переломний момент, пов'язаний з вибором долучитися до європейської сім'ї демократичних націй.

Характерною особливістю нинішнього міграційного буття в Україні є тенденція до значного збільшення обсягів міжрегіональних міграцій, а також інтенсивних міждержавних міграційних переміщень населення. Нині до мінімуму скоротились обсяги щоденних потоків трудової маятникової міграції, практично припинився масовий відтік сільських жителів до міст, натомість має місце часткова переорієнтація міграційних потоків населення з міських поселень у сільську місцевість, у десятки разів виросли обсяги зовнішніх трудових поїздок за кордон.

Складними і дуже часто взаємопов'язаними є проблеми зовнішніх міграцій населення України загалом і її регіонів зокрема. За роки державної незалежності можна виділити три основних періоди міждержавних міграційних переміщень населення: 1991-1993 рр.; 1994-2004 рр.; 2005-2014 р.

Напередодні та в роки розпаду СРСР (1989-1991 рр.), а також в перші роки державності України (1991-1993 рр.) в Україну з Російської Федерації (РФ), Казахстану, Узбекистану та інших країн СНД прибуло 2,4 млн осіб, значна частина з яких були як переселенцями через зміну місця праці, так і представниками та нащадками депортованих народів, а також осіб, що були репресованими, розкуркуленими та політичними в'язнями. За 1991-1993 рр. чисельність населення України завдяки міграційному притоку, передусім з країн СНД, збільшилась на 566,1 тис. осіб (кількість прибулих за ці роки склала 1 млн 270,6 тис. осіб, а вибулих – 704,5 тис. осіб).

Сьогодні особливо вирізняється проблема виникнення в регіонах України значної кількості вимушених переселенців у зв'язку з анексією РФ Криму, зовнішньою військовою агресією РФ на Донбасі та військовими конфліктами, які тривають у Донецькій і Луганській областях. З цих причин найактуальнішою для України проблемою стало стрімке зростання внутрішньої (переселенської) міграції, а також еміграції.

З квітня 2014 р. – від початку бойових дій на Донбасі – з Донецької та Луганської областей виїхало, за даними ООН, майже 2 мільйони осіб, з яких майже 1 млн 700 тис. осіб переселилося до інших регіонів України, а

понад 300 тис. осіб емігрували до РФ. З анексованого Криму біженцями та переселенцями на материкову Україну стало близько 25 тис. осіб. Найбільше внутрішньо переміщених осіб з Донбасу розміщено в областях: Донецькій – 660 тис., Луганській – 249 тис., Харківській – 210 тис., Запорізькій – 116 тис. Дніпропетровській – 76 тис., Київській – 48 тис., Одеській – 36 тис., м. Києві – 123 тис. осіб. Ці дані є наближеними до реальних, оскільки неможливим є точний підрахунок за умов військових дій і проведення антитерористичної операції. Основною причиною, що стимулювала високу інтенсивність міграційного руху населення між регіонами України, стали анексія Криму, військові дії на Донбасі, тероризм і посягання на територіальну цілісність та суверенітет країни.

Як відомо, до основних причин зовнішніх міграцій населення належать: 1) збройні конфлікти; 2) переслідування за етнічною ознакою; 3) порушення прав людини; 4) економічні труднощі; 5) екологічні катастрофи; 6) неспроможність урядів налагодити гідний рівень життя. Нині визначальними для динаміки міграційних процесів залишаються соціально-економічні чинники, суспільно-політична ситуація в Україні та імміграційна політика країн призначення.

Після запровадження демократичних свобод, у т. ч. й свободи пересування, міжнародна мобільність українців стрімко зростала, причому передовсім за рахунок перетинів західного кордону, який за радянських часів для більшості громадян був фактично закритим. Вступ центральноєвропейських сусідів України до ЄС (2004 р.) та їх приєднання до Шенгенської зони (2007 р.) і запровадження відповідних візових процедур дещо загальмували, однак не зупинили цей процес. Причому в 2013 р., тобто ще до початку російської агресії, кількість поїздок до Польщі перевищила кількість виїздів до Росії, яка традиційно найбільше відвідувалась громадянами України і з якою зберігався безвізовий режим.

З початком воєнних дій на Донбасі відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передовсім за рахунок виїздів до РФ. Водночас кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжувала зростати – 10,5 млн в 2014 р., 12,5 млн – у 2015 р. За даними Державної прикордонної служби України, у 2014 р. українці перетинали кордон з Польщею майже 7,7 млн разів, що становило понад третину всіх виїздів за межі держави. У 2015 р. тенденція до переорієнтації напрямку зарубіжних поїздок була ще наочнішою: кількість відвідин Польщі сягнула 9,5 млн. Отже, візовий режим не був визначальним для обсягів і напрямків транскордонної мобільності українців.

В Україні немає багаторічної стратегії розвитку сільських територій, тому спостерігаємо проблеми міграції всередині країни. Оскільки багато сіл занепадають, а то й просто зникають, кількість робочих місць зменшується, а заробітна плата залишається надзвичайно низькою, люди не бачать можливості й перспективи на селі. Така негативна тенденція змушує сільське населення мігрувати до міст або за кордон у пошуках роботи. Слід зазначити, що протягом 1995-2010 рр. з областей Карпатського регіону щорічно тривалістю від шести місяців до року, а також і понад рік працювали закордоном 300-500 тис. осіб, більшість з яких була із сільської місцевості.

Станом на кінець 2013 р. у сільських поселеннях України мешкала третина населення України, тобто 31,4% від загальної кількості населення. З 1993 р. чисельність сільського населення щорічно скорочувалась на 132 тис. осіб і зменшення цього показника відбувається прогресуючими темпами в тому числі і через еміграцію. За 2010-2012 рр. чисельність сільського населення зменшилась майже на 100 тис. осіб. Щорічно за кордон виїжджає близько 50 тис. селян, 80,5% з яких є молодь і жінки.

У 2012 р. українці були п'ятою (після Туреччини, Марокко, Албанії та Китаю) за чисельністю групою громадян третіх країн, які проживали на території ЄС. Рейтинг України за часткою емігрантів був першим у Польщі і Чеській Республіці, друге місце – у РФ, Словаччині та Угорщині, третє місце – в Естонії, четверте місце – у Греції та Італії. У десяти країнах чисельність українських трудових мігрантів перевищувала 100 тис. осіб. За даними Міжнародної організації праці, у 2012 р. кількість українських трудових мігрантів оцінювалась у 3-5 млн осіб, з яких близько 50% – молодь у віці 30 років.

Збільшення обсягів трудової міграції з України підтверджується статистикою країн призначення. Так, у 2014 р. у Польщі було зареєстровано 373 тис. вакансій для українців за спрощеною системою на строк до 6 місяців упродовж року, що на 155 тис. більше, ніж попереднього року. У 2015 р. таких заявок роботодавців було вже 706 тис. [12].

Зростання масштабів трудової міграції супроводжується певною переорієнтацією її потоків з традиційного східного напрямку на західний. Ця тенденція спостерігалася і раніше. Внаслідок анексії Криму, військових дій на сході країни, загального недружнього ставлення з боку сусідньої держави вона активізувалася. Міграція в західному напрямку зумовлена, зокрема, вищим у країнах ЄС рівнем заробітків, кращими умовами життя та праці. За даними вже згаданого опитування GfK-Україна на замовлення MOM, серед потенційних трудових мігрантів з України частка тих, хто шукає роботу в Росії, знизилася з 18% у 2011 р. до 12% в 2015 р. Водночас привабливість Польщі зросла з 7% у 2006 р. до 30% у 2016 р. [11].

Таким чином, обумовлена економічними негараздами інтенсифікація трудової міграції з України лише частково відчуватиметься її західними сусідами. До того ж йдеться про робочу силу, на яку є попит на ринках праці європейських країн, зокрема центральноєвропейських, звідки після приєднання до Євросоюзу спостерігався численний відплив працездатного населення. Наприклад, польські підприємці, зацікавлені в залученні додаткової робочої сили, з початку 2016 р. ведуть активні переговори з владою щодо спрощення процедури оформлення іноземців на роботу. Тим більше, що склад мігрантів поступово змінюється на користь більш молодих і освічених осіб, трудовий потенціал є важливим чинником соціально-економічного розвитку країни [13].

Стосовно рееміграції, то її сутність полягає у поверненні колишніх емігрантів на історичну батьківщину, а також трудових мігрантів, які тривалий період працюють закордоном. На думку деяких учених, поняття «рееміграція» близьке за значенням до терміна «репатріація», нерідко вони застосовуються як синоніми [9, с. 69]. Серед традиційних державних заходів регулювання рееміграційних процесів є програми стимулювання рееміграції. Вони включають широке коло заходів, починаючи від примусової репатріації незаконних іммігрантів до надання матеріальної допомоги іммігрантам, які бажають повернутися на батьківщину та програм економічної допомоги країнам масової еміграції.

Розвинені країни укладають угоди з країнами-експортерами робочої сили про інвестування частини переказів працівників на батьківщину, а також державних коштів у створення нових підприємств у країнах, що розвиваються, як потенційних робочих місць для реемігрантів. Найбільшого розвитку згадана форма набула у двосторонніх відносинах ФРН і Туреччини. У низці випадків нові турецькі компанії, створені переважно за кошт Німеччини, не тільки стали пунктом притягання реемігрантів, але й призупинили нові потоки еміграції з Туреччини.

Іншою країною з розвинутою системою репатріації є Німеччина. Масове повернення етнічних німців на батьківщину було стимульоване німецьким урядом після падіння «залізної завіси». Основна вимога до репатріанта – бути

представником німецького народу. Важливими є також походження, культурна приналежність, виховання й мова. Причому визначальною ознакою передачі мови в сім'ї залишається використання діалекту.

Кількість прибулих до Німеччини сягнуло піку в 1990 р., досягнувши 400 тис. осіб. Зараз країна вживає заходів щодо посилення контролю над процесом репатріації. У 2005 р. істотно підвищились вимоги до родичів переселенців у сфері володіння мовою: тепер необхідно не тільки розуміти усну мову і говорити самому, але також читати і писати німецькою [9, с. 70].

Серед країн СНД найбільш розвинена програма репатріації реалізується в Казахстані. Так, квота на переселення етнічних казахів у 1999 р. становила 500 сімей, а в 2012 р. – уже 15000. При цьому квоту перевищують у кілька разів переважно переселенці з Монголії, Туреччини, Китаю, Ірану, Узбекистану, Таджикистану, Туркменії.

Україна також стимулює повернення на батьківщину етнічних українців. Згідно з Законом України «Про громадянство України», у визначеному порядку громадянство надається репатріантові протягом трьох місяців, а для тих, хто звернувся в посольство України в країні проживання, питання може бути вирішене за місяць. Перелік категорій осіб-потенційних репатріантів досить великий і включає навіть (згідно з поправкою до Закону України «Про громадянство України», прийнятою в липні 2005 р.) двоюрідних братів / сестер, осіб, які народилися на територіях, що колись належали Україні. Недосконалість і несистемність міграційної політики, недостатність наукового обґрунтування закономірностей формування міграційних процесів та інституційно-правового забезпечення регулювання міжнародної трудової міграції в умовах активної інтеграції України до глобального простору створюють загрозу національній безпеці України.

На наш погляд, значно завищеними є дані, оприлюднені Світовим Банком у 2012 р. щодо чисельності українських зовнішніх мігрантів у 6,6 млн осіб, тобто 14,4% населення нашої країни [14]. Проте поза сумнівом є той факт, що протягом останніх 10-15 років зростання чисельності українських трудових емігрантів (особливо із західних регіонів) забезпечило перманентне збільшення масштабів грошових трансфертів мігрантів, які в останні роки перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій в українську економіку [15]. Дві третини коштів, що надходять в Україну від трудових мігрантів, витрачаються на побутові потреби, і лише незначна частка спрямовується на цілі, пов'язані із започаткуванням власного бізнесу, створенням нових робочих місць, розвитком економіки. Важливість надання коштом трудових мігрантів інвестиційного характеру зумовлює необхідність розробки інституційних механізмів їх залучення. Особливо це стосується депресивних територій західних областей України – регіонів походження переважної частки вітчизняних міжнародних трудових мігрантів [16, с. 46].

Щодо нелегальної зовнішньої трудової міграції, то вона з України є набагато більшою. Зарубіжним роботодавцям вигідно мати справу з нелегальними трудовими мігрантами, оскільки особи, які прибули в країну для заробітку на незаконних підставах, не мають юридичного та соціального захисту. Щобільше, вони змушені погоджуватись на будь-яку роботу – сезонну, важку і небезпечну, низькооплачувану. Такого тимчасового працівника закордонний роботодавець може звільнити без попередження, оскільки трудовий мігрант не може оскаржити це рішення через порушення законодавства країни, де тимчасово перебуває. Зовнішні трудові мігранти з України вимушені працювати продовжений робочий день і за шкідливих умов праці, мають обмежений або зовсім не мають доступу до медичної допомоги і соціального захисту.

Ця проблема потребує нагального розв'язання. Україна, як передбачено частиною третьою статті 25 Конституції України, гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. Така сама норма міститься у статті 8 Закону України «Про громадянство України». Вона спрямована на законодавче забезпечення реалізації зазначеного конституційного положення. У статті 33 Конституції України, зокрема, зазначено, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право залишати територію України, за винятком обмежень, встановлених законом, а також вказано, що громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Аналіз імміграційної політики та імміграційного законодавства країн, що заохочують рееміграцію, зазвичай показує наявність складного поєднання різних мотиваційних факторів, закладених в основу реалізованого курсу. Така складність виявляється через цілий комплекс причин, серед яких: ступінь консенсусу в середовищі правлячої еліти цієї держави щодо того, хто такі співвітчизники, що проживають за кордоном, і для чого вони необхідні країні; фінансова, законодавча і управлінська готовність влади цілеспрямовано і послідовно проводити політику рееміграції цих співвітчизників; рівень і регулярність контактів органів державної влади з організаціями та громадськими об'єднаннями експатріантів за кордоном; нарешті, власне бажання і готовність тих, кого позначають поняттям «співвітчизники», на певних умовах повернутися на «історичну батьківщину». Україна лише починає власну політику залучення мігрантів назад на батьківщину. Сукупність заходів для такого стимулювання має враховувати особливості податкового та соціального дисбалансів в Україні.

Очевидно, що рішення різних країн імплементувати рееміграційну стратегію в національне законодавство, зовнішній і внутрішній політичний курс пов'язано з різними причинами, зумовленими історичними особливостями розвитку кожної конкретної країни. Так, для України повернення співвітчизників – це спосіб вирішення демографічних проблем, які сприймаються через призму необхідності збереження чисельності певної етнічної групи, її мови, домінуючої релігії та культури загалом.

Структура правового врегулювання трудової міграції, ускладненої іноземним елементом, передбачає: міжнародні угоди у сфері трудової міграції; національне законодавство; правові акти волевиявлення учасників правовідносин, пов'язані з трудовою міграцією. Аналіз двосторонніх угод України з державами про взаємне працевлаштування та соціальний захист засвідчує широку географію легального працевлаштування українських громадян.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» до основних реальних і потенційних загроз національній безпеці України віднесені нелегальна міграція (у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону України) і вплив учених, фахівців, кваліфікованої робочої сили за межі України (у соціальній і гуманітарній сферах). Нелегальна міграція з України до загроз національній безпеці не включена і загрозу національній безпеці з боку нелегальної трудової міграції з України органи державної влади та управління як центральні, так і на місцях недооцінюють.

З цих причин регулювання міграційних процесів на макрорівні має стати вагомою складовою соціально-економічної політики держави. Завдання щодо управління міграцією, особливо її зовнішніми формами, полягає не в тому, щоб зводити бар'єри через систему адміністративно-обмежувальних заходів, які не дають можливості мігрантам проникати в розвинуті країни, а в тому, як на основі дотримання прав людини та гуманних принципів управляти міграційними

потоками населення, зокрема постійних переселенців і трудових мігрантів з врахуванням інтересів держави, приймаючих країн і регіонів.

Заходи міграційної політики, передусім на регіональному рівні, полягають у тому, щоб, враховуючи наявні нормативно-правові, науково-технічні та організаційно-фінансові засоби, впорядкувати міграційний простір країни і взяти під дієвий державний контроль міграційні процеси, що у ньому протікають.

Серед основних завдань і заходів в сучасних умовах є такі:

1) розселення та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб з областей Донбасу та Криму;

2) активізація переговорного процесу щодо укладання угод про працевлаштування громадян та їх соціальний захист з країнами, у яких кількість українських трудових мігрантів є найбільшою;

3) сприяння процесу внесення змін до угод про співробітництво у сфері трудової міграції і соціальний захист трудових мігрантів;

4) реалізація заходів щодо прийняття проектів угод, які регламентують рух робочої сили з країнами-членами ЄС;

5) розробка комплексної державної програми регулювання міграційних процесів з чітким розподілом повноважень та обов'язків центральних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

6) впровадження заходів для зменшення масштабів нелегальної трудової міграції; запровадження аналітичної звітності задля здійснення контролю за поверненням до України громадян, яким надавалися туристичні послуги;

7) створення дієвих механізмів легалізації доходів громадян, які працюють за кордоном;

8) аналіз систем оподаткування доходів трудових мігрантів інших країн та унормування режиму оподаткування доходів трудових мігрантів – громадян України;

9) практичні заходи щодо врегулювання освітньої міграції (нині за кордоном навчається понад 60 тис. українських студентів і стільки ж іноземців навчається в Україні), на трьох рівнях: державному, регіональному та рівні ВНЗ як з країнами-донорами, так і з країнами-конкурентами на ринку освітніх послуг;

10) розробка та впровадження механізмів протидії міграції творчих, креативних осіб для уникнення деструктивного впливу їх втрат на соціально-економічний розвиток окремих територій і держави загалом.

Слід зазначити, що на загальнодержавному рівні необхідно розробити та схвалити нормативно-правові документи щодо управління та регулювання міжнародної трудової міграції, пріоритетними серед яких є Стратегія державної міграційної політики, Закон України «Про статус трудового мігранта», двосторонні угоди у сфері регулювання питань взаємного працевлаштування, соціального захисту, пенсійного забезпечення, оподаткування, взаємного визнання дипломів про освіту та регулювання потоків трансфертів міжнародних трудових мігрантів. Зазначені нормативно-правові документи мають передбачати економічні стимули у разі рееміграції та вкладення коштів трудових мігрантів у пріоритетні галузі економіки, а отже – участі мігрантів у інвестиційній діяльності та підвищенні ефективності соціально-економічної системи України. Також слід вилучати трансферти трудових мігрантів з тіньової економіки шляхом економічної амністії та спрощення системи грошових переказів.

Нинішні реалії міграційних викликів полягають у тому, щоб вирішити проблеми з облаштування та працевлаштування вимушених переселенців з анексованого Криму, Донецької та Луганської областей, врегулювання статусу кримськотатарського народу; підтримки українців, які проживають у країнах СНД, Балтії та далекого зарубіжжя; співпраці з міжнародними організаціями у

протидії і боротьбі з нелегальною міграцією; облаштування кордонів; приведення українського міграційного законодавства у відповідність до вимог міжнародних норм і принципів міграції.

Список використаних джерел

1. Концепція Державної міграційної політики України, прийнята Указом Президента України від 30.05.2011 р. №622. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>
2. Дацко О. І. Вплив міжнародної міграції на посилення загроз економічній безпеці держави // Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав : матеріали засідання круглого столу / Редкол.: М. І. Флейчук, У. В. Щурко, Н. І. Черкас, О. Б. Василюк. – Львів: Сполом, 2014. – С. 25-29.
3. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – К., 2011. – 40 с.
4. Малиновська О. А. Управління міграціями: деякі висновки з європейського досвіду / О. А. Малиновська // Збірник наукових праць Української академії державного управління при Президентові України. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – № 2. – С. 446-453.
5. Романюк М. Д. Міграційні детермінанти національної безпеки України: теоретико-методологічні та практичні аспекти / М. Д. Романюк // Демографія та соціальна економіка / ІДСД НАН України. – 2009. – № 1(11). – С. 50-60.
6. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір : монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов ; Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: ДКС, 2011. – 198 с.
7. Трудова міграція і соціальна безпека: аналіз наслідків та перспектив у контексті українських реалій / Л. А. Весельська // Економіка та держава. – 2011. – №4. – С. 111-116.
8. Романюк М.Д. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання // Демографія та соціальна економіка. – ІДСД НАН України – 2015. – Вип. 3(25). – С. 99-111.
9. Уварова І. С. Процеси рееміграції в сучасній системі міжнародного поділу праці // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – №5-6 (70-71). – 2013. – С. 68-73.
10. Eurostat. Asylum and managed migration database. – 2016. – 15 листопада. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>.
11. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна. – 2015. – 15 липня. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/sites/default/files>
12. У Польщі підраховали українських заробітчан. – 2016. – 22 лютого. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine>
13. Українська міграція в Польщу за три роки сильно змінилася. – 2016. – 6 лютого. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-society/1961175-ukrainska-migracia-v-polsu-za-3-roki-silno-zminilasa-ekspert.html>
14. Світовий банк. – 2012. – Режим доступу: www.data.worldbank.org.
15. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підруч. / А. С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2008. – 408 с.
16. Вавришук Н. Г. Еміграція робочої сили з України: теоретичні та методологічні аспекти // Наукові записки НаУКМА: Економічні науки : зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 56. – С. 45-50.
17. Зовнішня трудова міграція населення України / наук. ред.: Е. М. Лібанова. – К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – 120 с.

References

1. President of Ukraine (2011). *Kontseptsiya Derzhavnoyi mihratsiynoyi polityky Ukrayiny [Conception of the State Migration Policy of Ukraine]* (Adopted on 2011, May 30 by Presidential Decree 622). – Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/622/2011> [in Ukrainian].
2. Datsko, O. I. (2014). Vplyv mizhnarodnoyi mihratsiyyi na posylennya zahroz ekonomichnyi bezpetsi derzhavy [The impact of international migration on economic security of the state]. *Problemy zovnishn'oyi mihratsiyyi Ukrayiny ta inshykh postradyans'kykh derzhav [Problems of external migration in Ukraine and other former Soviet states]*. Proceedings of the Round Table, Lviv, pp. 25-29. [in Ukrainian].
3. Malynovska, O. A. (2011). *Trudova mihratsiya: sotsial'ni naslidky ta shlyakhy reahuvannya [Labor migration: social consequences and ways to respond]*. Kyiv: National Institute of Strategic Studies. [in Ukrainian].
4. Malynovska, O. A. (2002). *Upravlinnya mihratsiyamy: deyaki vysnovky z yevropeys'koho dosvidu [Migration menegment: Some lessons from the European experience]*. In *Zbirnyk naukovykh prats' Ukrayins'koyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny [Proceedings of the Ukrainian Academy of Public Administration]*: Vol. 2 (pp. 446-453). [in Ukrainian].
5. Romanyuk, M. D. (2009). *Mihratsiyni determinanty natsional'noyi bezpeky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni ta praktychni aspekty [Migration determinants of national security of Ukraine: Theoretical, methodological and practical aspects]*. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 11(1), 50-60. Institute for Demography and Social Studies n.a. M.V. Ptukha NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

6. Vidyakina, M. M., & Stakanov, R. D. (2011). *Trudova mihratsiia z Ukrayiny do YeS: makroekonomichnyy vymir [Labour migration from Ukraine to the EU: Macroeconomic dimension]*. Kyiv: Institute of International Relations of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. [in Ukrainian].
7. Vesel's'ka, L. A. (2011). *Trudova mihratsiia i sotsial'na bezpeka: analiz naslidkiv ta perspektyv u konteksti ukrains'kykh realij [Labour Migration and Social Security: Analysis of the Implications and Prospects in the Context of Ukrainian Realities]*. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 4, 111-116. [in Ukrainian].
8. Romanyuk, M. D. (2015). *Mihratsiyni zahrozy natsional'ni bezpetsi Ukrayiny: suchasni vyklyky, problemy podolannya [Migratory threats for national security of Ukraine: Modern challenges, problems of overcoming]*. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 25(3), 99-111. [in Ukrainian].
9. Uvarova, I. S. (2013). *Protsesy reemihratsiyi v suchasnyy systemi mizhnarodnoho podilu pratsi [Processes of re-emigration in modern system of international division of labor]*. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 70-71(5-6), 68-73. [in Ukrainian].
10. Eurostat (2016, November 15). *Asylum and managed migration database*. Available from: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>.
11. IOM (2015, July 15). *Doslidzhennia z pytan' mihratsii ta torhivli liud'my: Ukraina, 2015 [Research on Migration and Human Trafficking: Ukraine, 2015]*. Retrieved from <http://iom.org.ua/sites/default/files>
12. Korrespondent.net (2016, February 22). *U Pol'schi pidrakhuvaly ukrains'kykh zarobitchan [In Poland calculated Ukrainian workers]*. Retrieved from <http://ua.korrespondent.net/ukraine>
13. Ukrinform (2016, February 6). *Ukrains'ka mihratsiia v Pol'schu za try roky syl'no zminylasia – ekspert [Ukrainian migration to Poland for three years has changed – expert]*. Retrieved from <http://www.ukrinform.ua/rubric-society/1961175-ukrainska-migracia-v-polsu-za-3-roki-silno-zminilasa-ekspert.html>
14. World Bank (2012). *World Data Bank: Ukraine*. Retrieved from www.data.worldbank.org.
15. Filipenko, A. S. (2008). *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: teoriya [International economic relations: Theory]* (Textbook). Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
16. Vavryshchuk, N. H. (2006). *Emihratsiia robochoyi syly z Ukrayiny: teoretychni ta metodolohichni aspekty [Labor emigration from Ukraine: Theoretical and methodological aspects]*. In *Naukovi zapysky NaUKMA: Ekonomichni nauky [Scientific Notes of NaUKMA: Economics]*: Vol. 56 (pp. 45-50). [in Ukrainian].
17. Libanova, E. M. (Ed.). (2009). *Zovnishnya trudova mihratsiia naseleennya Ukrayiny [External labor migration of Ukrainian population]*. Kyiv: Information and Analytical Agency. [in Ukrainian].

Romanyuk M. D. Foreign labor migration and re-emigration in the context of national security of Ukraine.

Modern features of migration processes are considered in the context of Ukraine's participation in European and global migration space. If labor migration processes are spontaneous, situational and unsystematic, they are unable to adequately level migration risks and generate other benefits. Thus, labor re-emigration should be included into the focus of state policy priorities – both social and economic, especially for those societies marked by increased migration activity.

Research topic is particularly relevant today because of reformatting of Ukrainian migration movements. The article highlighted the increasing number of internally displaced persons as a result of Crimea annexation and the armed conflict in the Donbass. The author focuses on the problems of resettlement and employment of internally displaced persons.

Analysis of domestic and foreign statistical information shows the change in the direction of external labor migration and increase of the number of Ukrainian migrants in the EU.

Target programs with clearly defined priorities of regulations, expected results, responsible institutions, financial and logistical support should be the basis for the formation of regional systems of labor migration and re-emigration. The article presents analysis of stimulating re-emigration in other states. Herewith, it is possible to follow the practice of other countries, but we should remember that there is no country in the world in which the complex of cultural, natural, political and economic conditions would be identical to another one.

The main tasks of modern effective migration policy should be: resettlement and employment of internally displaced persons; agreements on employment of citizens and their social protection of Ukrainian migrant recipients countries; introduction of a comprehensive state program regulating migration processes of division of powers and responsibilities of central government and local authorities; reduction of the scale of illegal labor migration; creating effective mechanisms to legalize income workers; measures to resolve the educational migration.

Keywords: external migrations, re-emigration, internally displaced persons, foreign labour migrations, migratory threats, force to national safety, migratory calls, public migratory policy.

Романюк Михайло Дмитрович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (e-mail: romainuk.md@gmail.com).

Romanyuk Mykhaylo Dmytrovych – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Department of management and marketing of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Надійшло 24.11.2016 р.